

SİVAS'TA YAPILAN ÂŞIK BAYRAMLARI VE GERİDE BIRAKTIKLARI*

Dr. Doğan KAYA

Türkiye’de ilk âşıklar bayramının yapıldığı yer ve tarih olarak, Sivas’ta 5-7 Kasım 1931 tarihlerinde yapılan “Sivas Halk Şairleri Bayramı” akla gelir. Mecburî hizmet için 1930’da Sivas’a gelen öğretmen Ahmet Kutsi (Tecer), burada Sivas Lisesi edebiyat öğretmeni Vehbi Cem (Aşkun) ve müzik öğretmeni Muzaffer (Sarisözen) ile tanışır. Ahmet Kutsi, önce Halk Şairlerini Koruma Derneğini kurar ve başkanlığına Belediye Başkanı Hikmet (Işık) Bey’i getirtir. Halk türkülerinin, hikâyelerinin ve âşıklarının harman olduğu Sivas’ta derneğin tüzüğünde de yer aldığı gibi derhal bir âşıklar programı yapmayı düşünür ve “I. Sivas Halk Şairleri Bayramı” adıyla **5-7 Kasım 1931**’de programı gerçekleştirir. Halkın oldukça ilgi gösterdiği Âşıklar Bayramına; *Revanî, Meslekî, Suzanî, Süleyman, Karslı Mehmet, Müştak, Yarım Ali, Talibî, Yusuf, San’atî, Ali* gibi âşıklar katılır. Üç gün süren bayram sonrası Tecer, iştirak eden âşıklara *Halk Şairi* olduklarına dair bir kâğıt verir. Bu belge, gezici âşıklara gittikleri yerlerde çok kolaylıklar sağlar. Şenliğe gelen âşıklar genellikle Kangal ve Şarkışla ilçelerindedir.

I. Halk Şairleri Bayramı bir yıl sonra 16 sayfalık bir kitap olarak yayımlanmıştır. Kitap iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Ahmet Kutsi Tecer bayrama katılan âşıklar hakkında bimgi vermiş, fotoğraflarını ve şiirlerini kaydetmiştir. Sivas halaylarının notaları ve fotoğraflarının bulunduğu ikinci bölüm ise Muzaffer Sarisözen tarafından yayımlanmıştır.

II. Halk Şairleri Bayramı, **30 Ekim 1964**’te General Fuat Doğu’nun önderliğiyle gündüz ve gece olmak üzere iki program olarak gerçekleştirilmiştir. Bayram Sivas Halkevi, Halk Eğitim Merkezi, Öğretmenler Derneği ve Su Dergisi yetkililerinin müşterek çalışmaları ile organize edilmiştir. Bu bayrama tamamı Sivaslı olan *Dertli Haydar Özdemir, Seyit Türk, Ali Akış, Veysel Cehdi Kut, Ali İzzet Özkan, Baharözlü Feryadî, Ali Sultan, Derdiment, Veysel Şatıroğlu ve Hamit Şeker* katılmıştır.

Türkiye’de âşıklar bayramının **üçüncüsü**; 7-9 Ekim 1966 günlerinde Konya’da yapılmıştır. Konya Turizm Derneği Başkanı Feyzi Halıcı’nın gayretleriyle bu bayrama Türkiye’nin dört bucağından 17 âşık katılmıştır. Bunlar; *Adnan Türközü* (Kayseri), *Ali İzzet Özkan* (Sivas), *Çobanoğlu* (Kars), *Davut Sularî* (Erzincan), *Derdiderya* (Kayseri), *Dursun Cevlanî* (Kars), *Efkarî* (Artvin), *Hasan Yıldırım* (Sivas), *Hasretî* (Kars), *Hüseyin Çırakman* (Çorum), *Müdamî* (Kars), *Sabri Orak* (Kahramanmaraş), *Sefil Selimî* (Sivas), *Selmanî* (Tokat), *Şemsi Yastıman* (Kırşehir), *Vahap Kocaman* (Adana)’dır. Bayramda atışma, şiir ve türkü dallarında iştirak eden âşıklara çeşitli ödüller verilmiştir. Konya Âşıklar Bayramı onlarca yıl devam etmiştir.

Sivas’ta 1964’te yapılan bayramdan sonra muhtelif tarihlerde adına bayram denilirse de bayram niteliğinde başka faaliyetler de olmuştur.

Bu tarihten sonra Sivas’ta **1967**’de TCDD sinema salonunda kalabalık bir âşığın katıldığı şenlik yapıldı. Ben o sırada 15 yaşında idim ve şenliği izleyen şanslı kişilerden biriydim. Programı rehmetli halkbilimci İbrahim Aslanoğlu sunmuştu. Bayrama başlıca şu âşıklar katılmıştı: *Âşık Veysel, Bekir Kılıç, Derdiment, Haydar Aslan Seyit Yalçın, İcazet, Sefil Selimî, Sanatî, Şevki Esen, Veysel Cehdi Kut*.

* Yayınlandığı yer: Âşıkça Kültür ve Sanat Dergisi, S. 8, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2021, , s. 30-33.

Bir başka faaliyet de **24 Haziran 1969** Salı günü saat 21. 00'de Esen Sinemasında yapıldı. Bunu o tarihlerde Abdülkadir Hergüner'in yayımladığı 24 Haziran 1969 tarihli Hizmet Gazetesinden öğreniyoruz. "Âşıklar Gecesi" adı ile Milliyetçi-Toplumcu Yüksek Talebe Derneğince düzenlenen geceye katılmak isteyenler bilet alarak katılmışlardır. Verilen ilânlarda şu ibare vardır: "Biletler Esen Sinemasından, Islâm Kitabevinden, Omay sineması karşısındaki elbise temizleyicisi Mehmet Özgür'de satılmaktadır." Geceye katılan âşıkların başlıcası şunlardır: *Ali İzzet, Âşık Veysel, Devranî, Fadime Teyze (Fatma Oflaz-Derdiment), Feryadî, Feymanî, Hasan Yüzbaşıoğlu (Mihmanî), Hüdaî, İsmet Namlı, Selmanî.*

Bir başka faaliyet de **21 Şubat 1972** günü, saat: 19.00'da TCDD Sinema Salonunda yapılmıştır. Geceyi "Sivas Âşıklar Bayramı" adı ile Sivas Halkevi düzenlemiştir. Hazırlanan davetiyede yer alan cümle şöyledir: "Halk Saz Ozanları Türküleri Şenliği ve Ozanlar Yarışması- Halkevlerinin 40. Kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlediğimiz halk saz ozanları türküleri şenliği ve ozanlar yarışmasına onur vermenizi dileriz. Sivas Halkevi Yönetim Kurulu." Geceye şu âşıklar katılmışlardır: *Ali Sultan, Çobanoğlu, Fuat Ağapınar (Efkarî), İsmet Namlı, Reyhanî, Sabri Saraydın, Sarıcakız, Şeref Taşlıova, Vahap Kocaman, Ziya Başer.*

Sivas'ta âşıkların sanatlarını icra etme imkânı bulabildikleri bir diğer program, Belediye Başkanı Osman Seçilmiş'in önderliğinde Sivas Belediyesince **14. 5. 1991** günü Kültür Merkezinde yapılmıştır. Bu gecede ise *Çobanoğlu, Gülhanî, Gülşadî, İsmetî, Kul Gazi, Sefil Selimî, Şeref Taşlıova* gibi âşıklar sanatlarını icra etme imkânı bulabilmişlerdir.

Bir başka âşıklar programı da Sivas Belediyesi'nin düzenlediği ve **29.3. 1997** günü Sivas'ta Yalçın Sineması'nda yapılan Âşıklar Gecesi'dir. Bu geceye Sivas'tan *Sefil Selimî, Kul Gazi, Gülşadî, Gülhanî, İsmetî*; Sivas dışından da *Erzurumlu Reyhanî, Karanlı Murat Çobanoğlu ve Şeref Taşlıova, Adanalı İmamî* katılmıştır.

Yrd. Doç. Dr. Bilal Yücel, Uzman Doğan Kaya, Okutman Kutlu Özen ve Ali Şahin'den meydana gelen jüri, Karanlı Aşık Şeref Taşlıova ile Erzurumlu Âşık Yaşar Reyhanî'yi divan tarzında karşılaştırmayı düşünmüştür. Âşıklara, Develili Seyranî'nin;

*"Bir erişmez menzil-ı maksuda rahım var benim
Bir atılmaz yaye bağlı tîr-ı ahım var benim
Nokta döktüm cümle usturlab-ı aşkı yokladım
Lutfi değmez kahrına bahtı siyahım var benim"*

diye başlayan divanı okunmuş ve âşıklardan aynı ayak ile karşılaşmaları istenmiştir. Şu anda ikisi de rahmetli olan bu iki âşığın âşık edebiyatında iz bırakmış karşılaşmasını şöyledir:

Taşlıova:

*Ben aşığım aşka düştüm böyle ahım var benim
Yüz dönderdim kiblegâha bir dergâhım var benim
Yaratmıştır Hak Teâlâ on sekiz bin âlemi
Cesedimde damarımda böyle şahım var benim*

Reyhanî:

*İkrarım var inkârım yok bir ilahım var benim
Karanlığa ışık verir böyle mahım var benim*

*Herkes dört mevsim içinde dört tarafa çevrilir
Benimse her yandan aynı kıblegâhım var benim*

Taşlıova:

*Yıllardır bu hayat böyle tükenmiyor şu ahım
Affeylesin Yaradan'ım büyük benim günahım
İmandır elimde olan benim büyük silahım
Daima hedefi tutan, nişangâhım var benim*

Reyhanî:

*Yaradan'dır imdat eden kulunun ah dadına
Kul odur yüz döndürmesin ikrar ile va'dine
İncil İsa, Tevrat Musa, Zebur Davud adına
Kitabım Hazret-i Kur'an Bismillahım var benim*

Taşlıova:

*Sorar isen hey efendim halımız böyle bizim
Ezelden ebede kadar yolumuz böyle bizim
Altıyı beşe çarpınca dilimiz böyle bizim
Anasırda Besmeleyle illallahım var benim*

Reyhanî:

*Gökyüzüne direk olur feryadımız ahımız
Bizi senden ayrı koyma ey ulu İlahımız
Elestü bezminde vardır ikrar u hangâhımız
O zaman ki secde eden bir ervahım var benim*

Taşlıova:

*Her tarafa ulaşmakta, dinimizle sesimiz
Tükenir mi hey efendim dünyada hevesimiz
Yedi hatime bedeldir Sure-yi İhlas'ımız
Ezberimdir her zaman Külhü vallah'ım var benim*

Reyhanî:

*El âlem ne derse desin ben "illâ" demekteyim
İkrarımdan geri dönmem, sanma "lâ" demekteyim
Yedi mübeynin içinde Yasin'i bilmekteyim
Seksen üç ayet içinde nişangâhım var benim*

Taşlıova:

***Şeref** der ki topraktandır anasırdan yapımız
Hakikatin yollarına açık olur kapımız
Anasır-ı erbainden gelmiş bizim tapumuz
Her zaman Allah dilimde zikrullahım var benim*

Reyhanî:

***Reyhanî** âlem içinde bir hayal kurar idim*

*Kemiğimi tarak edip gönlümü tarar idim
Efendim dişime göre bir hasım arar idim
İmtihansız jüri kurduk ne günahım var benim*

Taşlıova:

*Seref der ki hey efendim ateşe yanmak da var
Pervanenin etrafında dönerek dönmek de var
Pek çaba etme arkadaş aşığı inmek de var
Sen boşa laf atarsın bir penahım var benim*

Reyhani:

*Kendini tapşırıldı döndü tekrar eyledi daim
Zannetmeyin ben unuttum her şeyin farkındayım
Yukarda olduğuma bakma zaten aşığıdayım
İşte buna çok gülerim bir mizahım var benim*

Yıllarca ara verilen âşık programları **2007**'de Sivas Valisi Veysel Dalmaz'ın önderliğinde Sivas Fasil Heyeti Âşıklar ve Halk Oyunları Derneğinin (SİFAHOD) düzenlediği ve III. Sivas Âşıklar Bayramı adı altında tekrar başlatılmış ve bu gelenek yine SİFAHOD'un düzenlemesiyle bu güne kadar yapılagelmiştir. Bayramlar sırasıyla "Geleneksel Sivas Âşıklar Bayramı" adıyla **2-4 Kasım 2007** günlerinde SİFAHOD tarafından düzenlenen ve 100 âşığın katıldığı 3. Sivas Âşıklar Bayramı; **5-8 Kasım 2009**'da 4 Uluslararası Sivas Âşıklar Bayramı; **4-7 Kasım 2010**'da 5. Geleneksel Uluslararası Sivas Âşıklar Bayramı; **22-24 Eylül 2012** tarihlerinde de 6. Sivas Âşıklar Bayramı gerçekleştirilmiştir. Bu arada **30 Kasım- 2 Aralık 2008** günlerinde Sivas'ta Kültür Bakanlığınca "Halk Ozanları Sivas Buluşması" adı altında şölen ve panel yapılmıştır. Sivas Kültür merkezinde yapılmıştır.

Sonuncu bayram uluslararası nitelikte yapılmıştır ve bayrama 24 şair katılmıştır. Söz konusu şairlerin başlıcası şunlardır:

Sivas'tan katılanlar:

Celalettin Tokmak, Cemal Özcan, Derdiyar, Efsanî, Erkanî, Halil Topçu, Murat Kavas, Mustafa Gülüm, Ozan Caner, Özlemî, Tevfik Keneş, Zeki Hayaloğlu.

Sivas Dışından katılanlar:

Abdullah Gizlice (Osmaniye), Ahmet Rıza Telafer (Irak), Bayram Denizoğlu (Ardahan), Behramî (Ankara), Devaî (Tarsus), Gülçınar (Ankara), İlgar Çiftçioğlu (Kars), Mevlüt Mertoğlu (Erzurum), Ozan Nihat (Denizli), Rahim Sağlam (Erzurum), Rami Maragalı (İran) Şahbas (Gürcistan), Türabî (Bursa).

Bayramda her âşık şiirini okumuş, hikâyeli türküler icra etmişler, karşılaşmalar yaparak güçlerini gösterme imkânı bulabilmişlerdir. Bayram 24 Eylül gecesi sona ermiştir.

SİFAHOD her yıl düzenlediği âşıklar bayramını günümüzde de sürdürmektedir.

Program bittikten sonra âşıkların bir kısmı memleketlerine gitmek üzere ikamet ettikleri yerlerden ayrılmışlardır. Denizli'den bayrama katılan Ozan Nihat'ın, saat 23.30 sularında Sivas Oto Garında kalp krizi geçirmesi sonucu kalbi durmuştur. Hemen yakındaki hastaneye kaldırılan Ozan Nihat'a nöbetçi doktor tarafından 8 dakika kalp masajı yapılmıştır. Doktor artık masajdan tam vazgeçeceği zaman Ozan Nihat'ın kalbi çalışmıştır. Daha sonra Devlet Hastanesinden Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi

Hastanesine kaldırılmış ve Ozan Nihat bu hastanenin kardiyoloji servisinde 16 gün tedavi altına alınmış ve 11 Ekim 2012 günü taburcu edilmiştir.

Benim Ozan Nihat'ın hastalanmasından ertesi gün yani 25 Eylül'de haberim oldu. Derhal hastaneye gittim. Hakkında bana, hiç de iyi olmayan bilgiler verdiler. Bunu alt kata indiğimde gördüğüm Âşık Ayten Gülçınar, Âşık Bayram Denizoğlu ve Âşık Behram Aktemur'a da naklettim. Benden ümitle iyi haber bekleyen âşıkların canı sıkıldı, ağlamaklı oldular. Çaresizlik içinde sadece Ozan Nihat'ın sağlığına kavuşması için sadece dua edebildiler. O arada ben; bu dünyaya gitmek için geldiğimizi, kalmanın mümkün olmadığını, metanetli olmamız gerektiğini söyledim ve birden aklıma onlara ayak vermek geldi. Onlara; "... ölmek mümkün değil" diye bir ayak verdim. O sırada duygusallığın doruğunda olan her üç âşık divanî tarzda dörtlükler söylemeye başladılar. Ben bunları yazmalarını istedim ve 25 Eylül 2012 günü aşağıdaki şiirler vücuda geldi. Âşıklar verdiğim ayakla şunları söylüyorlardı:

Behram Aktemur¹

*İnsan isek Hakk'a nazar kılmamak mümkün değil
Yaşadığın tatlı candan yılmamak mümkün değil
Dört kitabı hak gönderdi yüce Mevlâ'm bizlere
Kuran'a tabi olup da kalmamak mümkün değil*

*Yapmacıktan vazgeçelim yönelelim özlere
İnanalım güvenelim gerçek olan sözlere
Mevlâ'm Nihat Hoca'mızı geri verdi bizlere
Bu duruma bayram edip gülmek mümkün değil*

*BEHRAM der yalan dünyada insanlar beşer şaşar
Kimi sadık yâri bulur kimi kötüyeye düşer
İki gönül bir olunca nice dağları aşar
Aşk ile tüm engelleri silmemek mümkün değil*

25.09.2012

Bayram Denizoğlu²

*Bu dünyaya gelen insan ölmek mümkün değil
Alın yazısı yerini bulmamak mümkün değil
Gelin gider bu faniye hiç kimse baki değil
Azrail'den ölüm sözü almamak mümkün değil*

¹ Asıl adı Behram Aktemur olan Behramî, 1956 yılında Çıldır'ın Yıldırımtepe köyünde doğmuştur. 1980'de Ankara'ya yerleşmiştir.

Doğuştan görme engelli olduğundan okula gidememiştir. Saza 1974 yılında başlamıştır. Şiir vadisinde ilerlemesinde *Doğanşehirli Hanefi Ünver'in büyük rolü olmuştur. Yurdun muhtelif bölgelerinde düzenlenen pek çok âşık programına katılmış, başarılar elde etmiştir. 3 albüm ve 2003'te yayımladığı "Türkülerde Buldum Kendimi"* adlı bir kitabı vardır.

² 1958 yılında Çıldır'ın Gülyüzü köyünde dünyaya gelmiştir. Yetişmesinde babası Durmuş Denizoğlu'nun büyük payı vardır. Kars'taki Murat Çobanoğlu'nun âşıklar kahvesinde devamlı saz çalıp, türkü söylemiş, önde gelen âşıklarla karşılaşmalar yapmıştır. 1976'da İstanbul'a yerleşmiş, çok sayıda festivale katılmış, sanatını başarıyla icra etmiştir. Ustalardan öğrendiği pek çok halk hikâyesi vardır ve kendisi de hikâyeler tasnif etmiştir.

*Ömrü biten bu dünyadan bir bir çağrılır gider
Ana baba çoluk çocuk bir bir dağılır gider
Azgın deryalar içinde hepsi boğulur gider
Kaptansız ecel bahrine dalmamak mümkün değil*

DENİZOĞLU perişandır çektiği yarayınan
Hak yazısı bozulamaz alınmaz parayınan
Herkes bu çarka düşecek dolanır sırayınan
Ölüm gelip kapısını çalmamak mümkün değil

Ayten Gülçınar³

*Şu dünyanın çilesiyle dolmamak mümkün değil
Can taşıyan yara alır bilmemek mümkün değil
Kuş misali ruh kafeste vade vakit dolunca
Bedenden azat eyleyip salmamak mümkün değil*

*Ömür dedikleri çarkın yetişilmez hızı var
Çilesi gayet çok olur bir tadımlık hazı var
Her kışın bir baharı var her yazın bir güzü var
Doğup yeşerip açıp da solmamak mümkün değil*

*GÜLÇINAR'ım eser gider yel gibi ömrün çağı
Cümle canlıya takılır mutlak ecelin ağı
Nice han nice sultanın viran olmuş otağı
Gidenlere bakıp ibret almamak mümkün değil*

25.09.2012

10 Ekim 2012 Çarşamba günü yine ziyaretine gittiğim Ozan Nihat'a yukarıdaki durumu izah ettim. Çok memnun oldu. Kendisini iyi hissediyorsa, yeniden hayata dönmüş birisi olarak kendisinin de duygularını dile getireceği bir şiir yazmasını rica ettim. Memnuniyetle kabul etti. O gece telefonum çaldı ve üç dörtlük halinde kendisinin bir şiir yazdığını söyledi ve telefonda okudu. Ertesi günü yani 12 Ekim'de tabucu oldu. Sabahleyin yanına uğradım, gözlerinin içi gülüyordu ve gece yazdığı şiiri coşku ile bana verdi. Ozan Nihat'ın da aynı ayakla yazdığı şiiri aşağıya kaydediyorum. Burada kaydettiğim dört şiiri âşik edebiyatımıza armağan ediyorum.

³ 1960 yılında Şarkışla'nın Çanakçı köyünde doğmuştur. Asıl adı Ayten Çınar'dır. Musa ve Nuriye'nin kızıdır. 12 çocuklu bir ailenin kızıdır. İlk ve ortaokulu Niğde'de okumuştur. Orta 2. sınıftan ayrılmıştır. Henüz on üç yaşındayken köylüsü Seyit Ahmet Gencer'le evlendirilmiştir. Yedi yıl Seyit Ahmet'le evli kalan Ayten'in bu evlilikten iki çocuğu (Fahrettin, Gökhan) olmuştur. Geçimsizlik sebebiyle yedi yıl sonra eşinden ayrılmak mecburiyetinde kalmıştır. 1981 yılında bir fabrikada işe giren Ayten çeşitli işlerde çalıştıktan sonra 2004'te SSK'dan emekli olmuştur. 5 Mart 2008 günü evlatlığı tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür. Şiir yazmaya 15-16 yaşlarında başlamıştır. Sazı 25 yaşında iken kendi kendine öğrenmiştir. İrticali de olan Gülçınar'ın *Zaman Kara Gözlerinde Güvercin Olsun* (Ankara, 2002) ve *Gözyaşından Kızılırmak Beslenir* (Ankara, 2008) adlı iki şiiri kitabı vardır. Şiir tekniği güçlüdür. *Kan Kusturdun Vicdansız ve Elden Ellere* adında iki kaseti bulunmaktadır. 500'den fazla şiiri vardır. Şiirlerinde insan sevgisi ve toplumsal konular ağırlıktadır.

Ozan Nihat⁴

İnsanız hayattan ibret almamak mümkün değil
Zaman zaman da gaflete dalmamak mümkün değil
Ta doğuştan çıkmışız biz uzun zorlu bir yola
Bazen tökezleyip yolda kalmamak mümkün değil

Hayatımız rengârenktir karamız akımız var
Birer canlı varlığız biz gövdemiz kökümüz var
Her birimiz bir çiçeğiz rengimiz kokumuz var
Zaman gelir mevsim solar solmamak mümkün değil

OZAN NİHAT dertler ile eğilir bükülürsün
Sonbaharda gazel gibi yerlere dökülürsün
Kalbine bir kriz gelir devrilir yıkılırsın
Nihayet bir bahaneyle ölmek mümkün değil

10.10.2012

Bugün aramızda olmayan Ayten Gülçınar'a Allah'tan rahmet diliyor; hayattaki âşıklarımıza sağlıklı ve uzun ömür diliyorum.

⁴ Asıl adı Nihat Sönmez olup 1950 yılında Acıpayam'ın ilçesinin Gölcük beldesinde doğmuştur. İlkokulu köyünde, ortaokul ve liseyi Acıpayam'da okumuştur. 1973'te Almanya'ya gitmiş, geçimini orada aramıştır. 1987'de Türkiye'ye yerleşmiştir. Saç çalmaya 17 yaşında başlamıştır. Babası da iyi saz ustasıdır.

1977 yılında Âşık Reyhanî ile karşılaşmış, şiir vadisinde ilerlemeye başlamıştır. Ayrıca Ozan Arif'in de şairliğini geliştirmesinde rolü olmuştur. İlk şiirlerinde *Mahmutoğlu* mahlasını kullanmıştır. Âşıklık geleneğinin Avrupa'daki temsilcisi hüviyetiyle Bata Almanya olmak üzere Avrupa'nın pek çok ülkesinde sayısız konserler vermiştir. Katıldığı yarışmalarda pek çok başarı ödülü kazanmıştır. 6 adet albümü olan Ozan Nihat, 2012 yılında ""şte Ben Yarenler" adında 336 sayfalık bir şiir kitabı çıkarmıştır.